Een boek voor de lijst

Hoe kunnen we onze leerlingen, onze jongeren aan het lezen krijgen?
Een vraag die vele wanhopige leerkrachten stellen.
Het eenvoudigste antwoord is: Geef ze boeken die hen aanspreken.
En dat is de laatste tijd niet zo moeilijk. Er zijn in de afgelopen jaren heel wat goede jeugdboeken verschenen, die vlot lezen, op een aantrekkelijke manier jeugdproblemen behandelen en die bovendien literair gezien niet onderdoen voor boeken voor volwassenen.
En waarom zouden we onze leerlingen de eerste literaire stappen niet laten doen met Antilliaanse en Arubaanse jeugdboeken? De boeken van schrijvers als Sonia Garmers, Diana Lebacs, Desiree Correa, Josette Daal, Frances Kelly en nu ook van Richard Piternella zijn daartoe uitermate geschikt.
De vaak aangepaste taal en de herkenbare situaties maken dat de jonge lezer niet zo hoeft te worstelen om door het boek heen te komen en dat alleen kan heel positief werken.

Vlotte schrijfstijl . . .

Stijl en taalgebruik

Richard Piternella heeft een vlotte schrijfstijl. Als lezer vlieg je door het boek heen en vooral voor de jonge, onervaren lezer is dit zeer belangrijk: je kunt doorlezen zonder moeilijke obstakels tegen te komen. Piternella maakt graag gebruik van woordspelingen en beelden die best humoristisch aandoen. Geslaagd vind ik op bladzijde 6 "Ik zou niet weten hoe hij binnen moest komen. Sluipend als een tijger? Nee, kruipend als een leguaan die van kleur verschiet, dan ziet niemand hem komen en gaan." Geslaagd is ook op blz. 7 "...net Lego-speelgoed. Alleen is echte Lego mooi."
Soms doet een opmerking wat geforceerd aan, zoals op blz. 8: "Allemaal extra vracht om mee te dragen, alhoewel ... je kan er lekker aan gekriebeld worden. Nee, je laten kriebelen of het zelf doen." Die laatste zin lijkt mij overbodig, want "gekriebeld worden" en "je laten kriebelen" komen volgens mij op hetzelfde neer.
Hier en daar kan de woordkeuze ook wat gevarieerder. Zie bijvoorbeeld het gebruik van het woord "hol":
"Raar, dat geluid in huis. Zo hol. Een hol geluid in ons huis als een hol." (blz. 5). Hier is het een aannemelijke woordspeling. Maar als ook op blz. 9 staat: "Van veraf lijken de huisjes op holletjes", op blz. 81: "In de verte hoor ik een hol geluid. De klok." en op blz. 103 weer "Een hol geluid", vind ik het niet origineel meer.
En die twee jongens, op blz. 14 en 18, die allebei op Michael Jackson lijken? Zijn er geen andere opvallende types?
Maar het taalgebruik op zich is prima. De taal in deze roman is een taalkundig verantwoord, voor onze kinderen duidelijk en zeker niet kinderlijk of kinderachtig Nederlands.

Plaats van handeling en titel

Richard Piternella situeert het verhaal op Curaçao, omdat hij zijn Curaçaose ervaringen erin heeft verwerkt. (Zie S&K 2/88).
De situaties in het verhaal en de ervaringen van de hoofdpersoon Misha zijn ook door onze Arubaanse jongeren heel goed te herkennen.
Misha woont in de volkswoningenwijk *Seru Cuna*, een symbolisch lijkende naam: *cuna* is *wieg*. Verwijst de naam naar *baby*? Is er een verband met de *crèche* op blz. 9?
De beachparty vindt plaats aan de *Catarabaai*. "Catara" betekent "snot", "neusvocht". Dit zou kunnen verwijzen naar verdriet, huilen: het zich ziek voelen van Misha en de grote schrik als Carla haar vertelt wat ze vermoedt, wat in tegenstelling staat tot het feestgewoel om haar heen.
Misha gaat elke zaterdag met haar vriendin Carla naar *Punda*. Punda is erg belangrijk, want daar ontmoet ze stiekem Erik, door wie zij in problemen raakt.
Misha heeft een geliefde plek, een rotsheuvel waar ze een mooi uitzicht heeft op de zee en op Seru Cuna. Daar gaat ze altijd naartoe als ze tot rust wil komen, als ze wil nadenken, ook als ze gewoon wil genieten van de zee en de ondergaande zon. Daar gaat ze ook naartoe om het uit te maken met Erik. De beslissing om het uit te maken met Erik wordt ook op de heuvel genomen in een verhelderend gesprek met Carla. Daar huilt ze ook eindelijk voor het eerst na alles wat ze heeft meegemaakt. (blz. 86-87)
De titel van de roman is afkomstig van de passage op blz. 87 als ze getroost wordt door de trouwe Carla: "Heeft je moeder je nooit verteld dat een vrouw niet mag huilen bij de zee? Een vrouw maakt de zee woest wanneer ze dat doet. Je moet oppassen, het is gevaarlijk."

De tijdshandeling in het verhaal

De tijdsduur, de vertelde tijd is ongeveer twee weken. In het begin heb ik wel wat moeite met het bepalen van de dagen waarop alles gebeurt. Dat zou op zich geen probleem geweest zijn, als de dagen niet zo nadrukkelijk worden genoemd.
In hoofdstuk één moet het donderdag zijn, want op bladzijde 8 denkt Misha: "Gelukkig, morgen is het vrijdag, daarna het weekend vrij, twee dagen om te genieten."

→

NIET H
BIJ D

van Richar

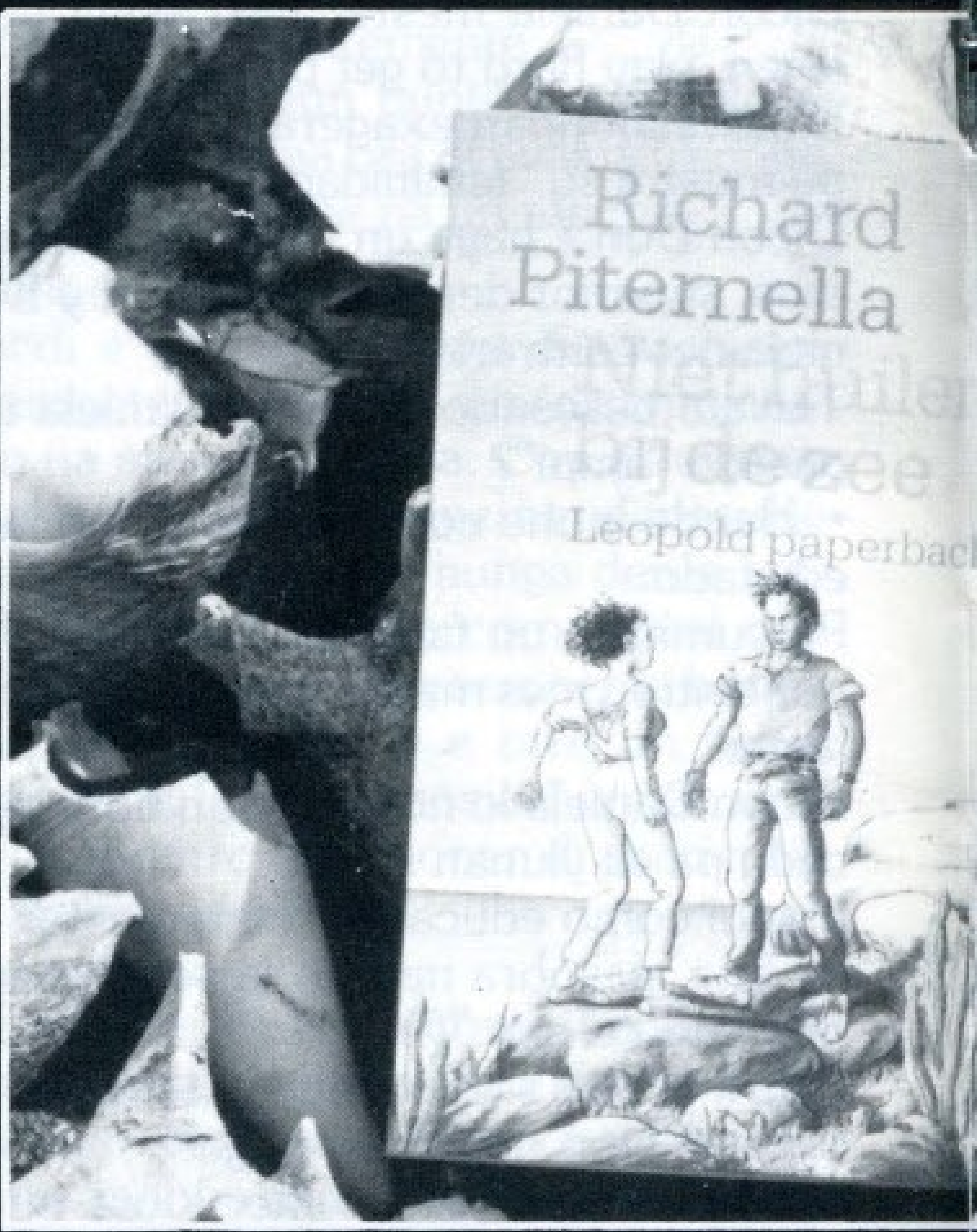

Met de publicatie van "Niet h
Piternella een traditie voort
baanse auteurs schrijven voor
de nummers 4/85, 3/86, 2/88).
op Aruba gebooren. Hij heef
Wetenschappen gestudeerd e
Organisatie en Efficiency.
"Niet huilen bij de zee" is zijn
romans, echter niet zijn eerste
met subsidie van Cede Antiyas
nikashon", een boekje met ad
7/86 hebben we daar aandacht
Kortgeleden heeft hij op Tele-
fundeshi fuerte pa bo yiu," bes
gezin en opvoeding. Ook deze
een boekje worden uitgegeven

Met plez
en wijzer

HUILEN
E ZEE

d Piternella

huilen bij de zee" zet Richard
die in 1984 begonnen is: Aru-
de (Arubaanse) jeugd. (Zie S&K
Richard Piternella werd in 1950
eft in Nederland Pedagogische
en werkt momenteel bij Bureau

debuut als schrijver van jeugd-
te publicatie. In 1986 verscheen
"Abo i bo maletin pa ku komu-
dviezen aan opvoeders. In S&K
aan besteed.
-Aruba een serie verzorgd, "Un
estaande uit korte lezingen over
ze lezingen zullen binnenkort in
n.

zier lezen

r worden!!

De zondag daarvoor was ze met Carla en Gachi op de beachparty, waar ze het verhaal van Carla heeft gehoord. Op die *zondag* spreekt Carla ook met haar af voor de volgende dag: "Kom morgen om een uur of vijf bij me langs" (blz. 27). En: "Dat was gisteren, zondag. Die zondag!" (blz. 27). Dan moet het in hoofdstuk een *maandag* zijn en niet *donderdag*. Dat bewijst ook de zinsnede op blz. 7: "nadenken over wat Carla gisteren tegen me zei." En als op blz. 29 staat: "Ik heb hem vanmiddag gebeld en je kan morgenmiddag om drie uur bij hem terecht", dan is morgenmiddag toch *dinsdag*?

Op blz. 42 staat: "De dokter zal je morgenmiddag onderzoeken." Is dat dan niet *woensdag*? Maar ze zit pas op *donderdagmiddag* (blz. 50) bij de dokter. Een beetje verwarrend.

Op bladzijde 8 is er een opvallende tijdverdichting: de tijd gaat daar zo snel, dat Misha's gedachten verschillende sprongen maken; in elke alinea zitten we een stuk verder in de tijd.

Grotere tijdsprongen worden aangegeven door interlinies binnen de hoofdstukken. Er zijn zeven hoofdstukken, zonder titels of nummers. In elke hoofdstuk is het een dag of een paar dagen later!

In de twee weken dat het verhaal duurt, gebeurt er veel in het leven van Misha; de schrijver weidt echter niet uit over zaken die er niet toe doen, waardoor het verhaal een vlot verloop heeft.

De roman speelt zich af in onze moderne tijd, is in de tegenwoordige tijd geschreven en is chronologisch verteld, De chronologie wordt onderbroken door enkele belangrijke "flashbacks", namelijk het verhaal van Carla aan Misha en de verhalen van Misha aan de hulpverlener.

De vertelsituatie en de personages

We hebben hier te maken met een *ikroman*. De "ik" is hoofdpersoon Misha die haar verhaal vertelt: de lezer ziet alles door de ogen van Misha, ook de personages om haar heen.

Misha is daardoor ook de enige personage die "volledig" op ons overkomt, de enige "round character", met haar gedachten, haar gevoelens en alles wat haar overkomt. Misha is een mooi meisje en dat weet ze ook: ze pronkt graag met haar lichaam. Ze gaat om met knappe, stoere Erik, met wie ze ook sexueel contact heeft. Ze verkeert echter in een verbazingwekkende onwetendheid ten aanzien van de sexualiteit. Ze is bijzonder naïef en denkt dat ze met haar vijftien jaren niet zwanger kan worden.

Ze heeft een grote behoefte aan geborgenheid, die ze niet bij haar moeder kan vinden, één van de redenen waarom ze zo gehecht is aan Erik: "Ik voel nog hoe ik tegen hem aan kroop, hoe hij zijn handen naar me uitstrekte. Zijn vingers, zijn hand, arm om mijn schouders ... zijn lichaamswarmte ... Het leek alsof ik daar jaren op had zitten wachten." (blz. 65-66)

Door de gesprekken met de hulpverlener Dick en ook door de gesprekken met Carla gaan haar langzamerhand de ogen open, waardoor ze ook op een gegeven moment Dicks hulp niet meer nodig heeft: "Ik weet mijn weetje nu over mezelf en over Dick!" (Laatste zin van de roman, blz. 107)

Ze maakt heel duidelijk een ontwikkeling mee in die twee weken.

Op het tweede plan staan Carla, Erik en moeder, in die volgorde.

Carla is vanaf het begin heel belangrijk: zij is Misha's beste, trouwe vriendin. De dialogen tussen Misha en Carla zijn erg belangrijk: daaruit blijkt dat Carla heel verstandig en ondernemend is. Zij heeft in de gaten wat er met Misha aan de hand is. Carla is ook degene die Misha probeert wakker te schudden en die haar ook daadwerkelijk helpt: zij opent het gesprek met Misha, zij maakt een afspraak met de hulpverlener en zij helpt Misha ook in haar beslissing te breken met Erik."Je moet het leven niet moeilijker maken dan het al is. Maak het anders uit met Erik."(blz. 87)

Het verhaal begint met Misha's gedachten over en haar gevoelens voor *Erik*. Misha vertelt veel over hem aan de hulpverlener en aan Carla. Maar Erik wordt pas handelende persoon in het voorlaatste hoofdstuk, waar de confrontatie tussen hem en Misha plaatsvindt, die eindigt in de definitieve breuk.

Erik is een verpersoonlijking van de "macho brabo", voor wie de vrouw enkel hoofd- of bijgerecht is (zie blz. 86), die vindt dat vrouwen klein gehouden moeten worden, die vindt dat Gachi geen echte kerel is en die wraak neemt als Misha het uitmaakt.

Moeder is van deze drie personages de meest vage. Ze is dat ook voor Misha. Misha heeft geen goed contact met haar. Moeder is wel erg bezorgd om Misha, Misha begrijpt echter niet waarom. Het waarom begint haar pas in deze weken duidelijk te worden. Pas op ongeveer de helft van het verhaal, als Misha terug is van de dokter waar ze de miskraam heeft gehad, komt er een toenadering. Dan pas vertelt moeder meer van zichzelf en van haar angsten om Misha. Er is een toenadering, echter nog geen contact. "Ja, als ze jaren geleden zo met me gesproken had, nog voor ik haar een vervelend mens vond! Ze had eerder moeten praten, mij moeten uitleggen waarom vader was weggegaan, en niet zo moeten vitten elke keer. Daar zeg je beslist niet mee dat je om iemand geeft."

De andere figuren, Gachi, Pilo, Leo en Luti, blijven typen op de achtergrond, Gachi echter minder dan de andere drie.

Gachi is de sympathieke vriend van Carla, die zo tegengesteld is aan Erik. Hij is een volwassen jongemen, die weet wat zijn verantwoordelijkheden zijn, ook ten aanzien van Carla.

Pilo is de bezorgde broer van Carla.

Luti en *Leo* zijn "lief als ze weg zijn. Niet dichtbij, veraf." (blz. 6) Ze worden beschreven als nietsnutters die altijd de straat op zijn en klusjes opknappen op zaterdag om de week door te komen.

De *hulpverlener Dick* en vooral ook de *dokter* blijven figuren op de achtergrond, ook in de dialogen, omdat het in de dialogen gaat

→

om Misha. Hun gesprekspartner is Misha en het is haar persoonlijkheid die in deze gesprekken steeds meer vorm krijgt.

De thematiek

Sexualiteit staat centraal in deze jeugdroman of beter gezegd de *onwetendheid ten aanzien van de sexualiteit en de gevolgen daarvan*. Heel subtiel en geleidelijk wordt dit thema geïntroduceerd in het eerste hoofdstuk door middel van het woord "buik", dat van bladzijde 5 tot en met bladzijde 10 twaalf (12) keer wordt gebruikt en elke keer sterker in betekenis: bij de tweede keer begin je vaag aan sexualiteit te denken, bij de zesde keer begin je te vermoeden dat er iets mee aan de hand is, maar pas bij de twaalfde keer weet je als lezer zeker dat er iets is, als Misha terugdenkt aan dat vermoeden dat Carla de vorige dag heeft uitgesproken: "Let maar eens op je buik (...)," (blz. 10) "Buik" wordt hier expliciet verbonden met zwangerschap.

Ik beleef de dingen zelf heel sterk . . .

Hiermee is ook de kern van het probleem gegeven: Misha heeft sexuele gemeenschap met haar vriend Erik, maar ze beseft niet dat ze daardoor in verwachting kan raken: "Dat kan mij niet overkomen en dat weet jij ook." (blz. 16) en "Je kùnt op deze leeftijd niet eens zwanger raken. Daar zijn we te jong voor." (blz. 22)
Een bijna onwaarschijnlijke onwetendheid ten aanzien van de sexualiteit dat we direct in verband kunnen zien met de volgende motieven:

– *Sexualiteit in de opvoeding is taboe.*

Moeder is zeer bezorgd over Mishga, maar ze praat nergens over. Misha echter heeft een duidelijke behoefte aan praten: "Af en toe heb ik de neiging moeder te vragen hoe zij zich gevoeld heeft toe ze vijftien was. Elke keer hou ik me in. Toch zou ik het graag willen weten. Zij moet toch ook verliefd zijn geweest toen ze jong was?" (blz. 11) en "Ik wou dat ik haar kon vertrouwen als een echte moeder, met haar kon praten, haar kon vertellen over Erik en de vriendjes die ik gehad heb. Ik durf het niet. Nooit gedurfd. Altijd die angst om uitgemaakt te worden voor slet, of nog erger." (blz. 30)
Moeder insinueert alleen maar, is verre van duidelijk: "Moeder zag me een keer met een jongen praten. Wat was ze kwaad! Ik moest maar oppassen ... zo begon het ... en zo zat zij in de problemen en ik met een dikke buik. Ik begreep er niet veel van. Het interesseerde me verder niet wat ze zei." (blz. 37)
Moeder beseft wel dat zij tekort schiet: "Ik ben aldoor bang dat er iets met jou gebeurt. Toen ik die roddels over jou hoorde, werd ik ongerust. Ik vond dat ik in moest grijpen, maar ik wist niet hoe." (blz. 56)
Misha wil haar vertellen wat haar is overkomen, maar: "Ik zal het nooit durven." (blz. 61)
– *De opvoeding thuis geschiedt op een onverantwoordelijke manier.*
De relatie met moeder is niet optimaal, er is geen echt contact tussen moeder en dochter. Misha verlangt er wel naar (blz. 30) en halverwege de roman lijkt het er op dat ook moeder verbetering wenst in de relatie met haar dochter. "Ik merk dat de houding van mama tegenover mij ook veranderd is." (blz. 79) en "Even had ik het trotse gevoel dat ik een èchte moeder had. Of kwam het omdat ik nu pas een èchte dochter was?" (blz. 80) Moeder is van goede wil en gaat ook de jongens, die eigenlijk meer dan Misha verwaarloosd worden, aanpakken. (blz. 60)
– *De sexuele voorlichting op school is niet voldoende.*
Misha heeft er niets van begrepen. Carla heeft meer geluk gehad met de verhelderende informatie die ze op school heeft gehad: "Misha, dat was voor het eerst dat ik me realiseerde dat ik echt veel wist. Ik begreep alleen niet alles. Bij weten hoort begrijpen." (blz. 17)
De dokter uit deze kritiek: "Waarom lichten ze die schapen ook niet beter voor!" (blz. 54) De fabeltjes rond de sexualiteit moeten de wereld uit. Carla weet de weg te vinden naar "Famia Planeá" en Misha kan terecht bij een hulpverlener die haar via gesprekken helpt. De hulpverlener schakelt ook een arts in die Misha moet onderzoeken.
– *Tienerzwangerschap: een logisch gevolg van een gebrekkige sexuele opvoeding.*
De sexuele voorlichting die Misha ooit gekregen heeft, heeft haar niet wijzer gemaakt. Ze heeft sexuele relatie met Erik, maar staat er geen moment bij stil dat ze zwanger kan raken. Als ze zwanger raakt heeft ze dat niet in de gaten en wijt ze haar buikpijn aan verkeerd eten. Bij de dokter die haar zal onderzoeken, krijgt ze een spontane abortus. "Te veel spanning, te weinig rust, een lichaam dat niet zover ontwikkeld is om een baby te dragen. Je bent wel degelijk zwanger geweest." (blz. 54) Even later denkt Misha aan haar moeder: "Soms denk ik dat ze er gewoon op zit te wachten dat ik haar kom vertellen dat "het zover is". Ik ben zwanger. Af en toe doet ze, of het me vroeg of laat overkomt. Ze moest eens weten!" (blz. 55) Misha verwijt haar moeder dat ze niet duidelijk is geweest. De spontane abortus was haar geluk. Een paar dagen later schreeuwt ze het uit: "Nee, geen kind, niet van Erik. Mij niet gezien! Hij zoekt maar een ander." Ze is er niet klaar voor. Bovendien blijkt Erik een machista eerste klas te zijn.
– *Het machismo is een enorme belemmering voor een gezonde man-vrouw-verhouding.*
Misha peinst: "Als je nagaat is een meisje weinig plezier gegund. Een jongen gaat altijd vrijuit. Als ik aan mijn broers denk ... ma scheldt hun wel altijd hun huid vol, maar ondertussen doen ze waar ze zin in hebben. Al zouden ze een kind bij een vrouw of meisje maken, dan moet dat meisje maar eens bewijzen dat het kind van hem is." (blz. 44)
Erik "leeft bij de gratie van vrouwen", vindt dat Martine, "moet leren dat hier de mannen het voor het zeggen hebben". Martine, de Hollandse vriendin van Erik heeft de touwtjes in handen en Erik zegt daarover: "Voor mij is het een uitdaging om haar klein te krijgen, haar te leren dat ík haar zal leiden en niet omgekeerd." (blz. 98)
Erik kan het niet helpen dat Misha het uitmaakt. Een mán moet volgens hem bepalen wanneer hij het uitmaakt en waarom. (blz. 97) Zo zit hij vol egoïstische, machistische ideeën, die hij van zijn vader heeft overgenomen. Gelukkig staat tegenover macho Erik Gachi die een voorbeeld is van hoe het ook kan.

Ik heb geprobeerd hier de belangrijkste aspecten van de thematiek aan te duiden.
Er zitten in de roman nog enkele kleinere motiefjes, die de schrijver niet uitwerkt. Om maar een paar te noemen: de functie van crečhes, het probleem van de jonge, ongehuwde moeders, het geroddel, het eten van junk-voedsel, de aandachtvragerij, sociale problemen die bij Misha opkomen als ze vanaf haar geliefde heuvel naar Seru Cuna kijkt. (blz. 9)
Dit boek biedt naast leesplezier ook veel stof tot discussie, niet alleen tijdens de lessen Nederlands, maar zeker ook in de lessen maatschappijleer.
Het is een roman die onze tieners zullen verslinden, of ze hem nou mooi vinden of stom. Velen zullen Misha maar een erg dom kind vinden dat heel erg veel geluk gehad heeft. Ik geloof echter dat dit boek in ieder geval een aantal kinderen zal helpen niet zo dom te zijn. ●

Joyce Pereira